

“YANGI O‘ZBEKISTON” TUSHUNCHASI VA MAZMUN MOHIYATI

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti

Ijtimoiy fanlar kafedrasida dotsent

Iskandarov Sherzod Abdig‘aniyevich

2-son davolash fakulteti 104-guruh talabasi

Sadriddinova Muslima Ikrom qizi

Annotatsiya:

Ushbu maqolada “Yangi O‘zbekiston” tushunchasining nazariy asoslari, tarixiy shakllanish bosqichlari va mazmun-mohiyati ilmiy tahlil qilingan. Muallif mamlakat mustaqillikka erishgandan keyingi taraqqiyot yo‘lini ikki asosiy bosqichga — dastlabki barqarorlashtirish davri (1991-2016) va 2017-yildan boshlangan transformatsion islohotlar davriga ajratgan holda o‘rganadi. Maqolada “Yangi O‘zbekiston” konsepsiyasining asosiy tamoyillari — inson qadr-qimmatini ustuvorligi, adolat, ochiqlik, iqtisodiy erkinlik va “yashil” taraqqiyot atroflicha yoritilgan. Shuningdek, ushbu konsepsiyani amalga oshirishning amaliy mexanizmlari — “Harakatlar strategiyasi” (2017-2021), “Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi” (2022-2026) va “O‘zbekiston-2030” strategiyasi doirasidagi izchil rejalashtirish tahlil etilgan.

Kalit so‘zlar: Yangi O‘zbekiston, taraqqiyot strategiyasi, inson qadr-qimmatini, ijtimoiy davlat, “yashil” taraqqiyot, konstitutsiyaviy islohotlar, raqamlashtirish.

O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgach, o‘z tarixida birinchi marta mustaqil davlat sifatida rivojlanish yo‘lini o‘zi belgilash imkoniyatiga ega bo‘ldi. Dastlabki yillarda asosiy vazifa mustaqil davlat asoslarini yaratish, iqtisodiyotning qulashining oldini olish va ijtimoiy barqarorlikni saqlash edi. Bu vazifalarni bajarishda “O‘zbek modeli” deb nom olgan o‘ziga xos rivojlanish yo‘li tanlandi. Ammo vaqt o‘tishi bilan jahon hamjamiyatidagi tub o‘zgarishlar, yangi texnologik va iqtisodiy tendensiyalar hamda jamiyatning ichki ehtiyojlari yangicha yondashuvni talab qila boshladi.

2017-yildan boshlab, Prezident Shavkat Mirziyoyev rahbarligida boshlangan keng qamrovli islohotlar “Yangi O‘zbekiston” tushunchasini ilmiy va siyosiy leksikonga olib kirdi. Bugungi kunda bu tushuncha nafaqat siyosiy shior, balki chuqur ilmiy asosga ega bo‘lgan, aniq strategik hujjatlar bilan mustahkamlangan taraqqiyot paradigmasiga aylangan. Ushbu maqolada aynan shu paradigmaning mohiyati, uning asosiy tamoyillari va amaliy tatbiq mexanizmlari tahlil qilinadi.

I. “YANGI O‘ZBEKISTON” KONSEPSIYASINING NAZARIY ASOSLARI

“Yangi O‘zbekiston” tushunchasini to‘g‘ri tushunish uchun avvalo uning tarixiy ildizlari va nazariy asoslariga murojaat qilish zarur. Bu tushuncha bir kechada paydo bo‘lgan emas, balki mustaqillikning ilk yillarida shakllangan tamoyillar evolyusiyasining mantiqiy davomidir.

1.1. Taraqqiyotning tarixiy bosqichlari

Olimlarning ko‘pchiligi O‘zbekiston mustaqil rivojlanishini ikki asosiy bosqichga ajratadilar. Birinchi bosqich (1991-2016) — “O‘zbek modeli” davri. Bu davrda Islom Karimov tomonidan ilgari surilgan beshta asosiy tamoyil amal qildi: iqtisodiyotning siyosatdan ustunligi, davlatning islohotchi rol sifatida saqlanishi, qonun ustuvorligi, kuchli ijtimoiy siyosat, bosqichma-bosqich bozor iqtisodiyotiga o‘tish. Tan olish kerakki, ushbu tamoyillar mustaqillikning dastlabki yillarida mamlakatning saqlanib qolishiga, janjallardan uzoqda tura olgan barqaror taraqqiyot yo‘lini tanlashiga xizmat qildi.

Ikkinchi bosqich (2017-yildan hozirgacha) — “Yangi O‘zbekiston” davri. Bu bosqichning boshlanishi “Harakatlar strategiyasi” (2017-2021) bilan belgilandi. Keyinchalik “Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi” (2022-2026) va nihoyat “O‘zbekiston-2030” strategiyasi bu jarayonning mantiqiy davomi bo‘ldi. Birinchi va ikkinchi bosqich o‘rtasidagi eng muhim farq shundaki, birinchisida barqarorlikka, ikkinchisida esa transformatsiyaga e’tibor qaratildi.

1.2. Konsepsiyaning asosiy tamoyillari

“Yangi O‘zbekiston” konsepsiyasining asosini tashkil etuvchi bir necha asosiy tamoyilni alohida ajratib ko‘rsatish mumkin:

Birinchi tamoyil — inson qadr-qimmatining ustuvorligi. Bu tamoyilga ko‘ra, davlat siyosatining markazida inson manfaatlari turishi kerak. Amalda bu, davlat xodimlarining fuqarolarga murojaatida, byurokratik to‘siqlarning kamaytirilishida, fuqarolarning sud va boshqa davlat organlariga ishonchining ortishida namoyon bo‘lmoqda.

Ikkinchi tamoyil — adolat. Bu tamoyil jamiyatning barcha jabhalarida, ayniqsa sud-huquq tizimida va korrupsiyaga qarshi kurashda o‘z ifodasini topgan. Qonun oldida hamma teng degan prinsip amalda ishlashi uchun sud tizimi tubdan o‘zgartirildi.

Uchinchi tamoyil — ochiqlik va fuqarolik jamiyatining rivojlanishi. Ilgari yopiq deb hisoblangan ko‘plab ma’lumotlar endi ommaga ochiq. Ommaviy axborot vositalari o‘z faoliyatini kengaytirdi, fuqarolar davlat qarorlarini muhokama qilishda faol ishtirok eta boshladi.

To‘rtinchi tamoyil — iqtisodiy erkinlik. Bu tamoyil valuta bozori erkinlashtirilishi, xususiy mulkni himoya qilish, tadbirkorlikka davlat tomonidan bosimni kamaytirish kabi amaliy qadamlarda ko‘rindi.

Beshinchi tamoyil — “yashil” taraqqiyot. Bu nisbatan yangi tamoyil bo‘lib, ekologik xavfsizlik, qayta tiklanuvchi energiya manbalariga o‘tish va resurslardan samarali foydalanishni nazarda tutadi.

II. “YANGI O‘ZBEKISTON”NING AMALIY TATBIQI: STRATEGIK REJALASHTIRISH TIZIMI

Nazariy tamoyillar qanchalik go‘zal bo‘lmasin, ular amaliyotga tatbiq etilmasa, hech qanday ma’noga ega emas. “Yangi O‘zbekiston” konsepsiyasini amalga oshirishda bosqichma-bosqich strategik rejalashtirish tizimi ishlab chiqilgan.

2.1. Harakatlar strategiyasi (2017-2021)

Besh yillik ushbu strategiya islohotlarning birinchi bosqichi bo‘lib, u asosan tizimni isloh qilishga qaratilgan edi. Bu davrda davlat boshqaruvida ko‘plab dublikat vazifalarni bajaruvchi organlar tugatildi, byurokratik to‘siqlar sezilarli darajada kamaytirildi. “Yagona oyna” tamoyili asosida ko‘rsatiladigan xizmatlar hajmi o‘n barobarga oshdi. Sud-huquq sohasida ma’muriy sudlar tashkil etildi, bu fuqarolar va tadbirkorlarning davlat qarorlari ustidan shikoyat qilish imkoniyatini sezilarli darajada kengaytirdi. Oqlov hukmlari soni

1991-2016-yillardagi 138 taga nisbatan 2017-2020-yillarda 2770 taga yetdi. Bu raqamlar sud tizimining mustaqillashganidan dalolat beradi. Iqtisodiyotda valuta bozorining erkinlashtirilishi iqtisodiy salohiyatni ochdi, xorijiy investitsiyalar oqimi ko‘paydi. Kichik biznes sub’yektlari soni 2016-yildagi 27 mingdan 2020-yilda 93 mingtaga yetdi, bu esa tadbirkorlik muhiti yaxshilanganini ko‘rsatadi.

2.2. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi (2022-2026)

Ikkinchi bosqich strategiyasi birinchisining natijalariga asoslangan holda yanada kengroq maqsadlarni qamrab oldi. Ushbu strategiya 7 ta ustuvor yo‘nalish va 100 ta milliy maqsadni o‘z ichiga oladi: xalq uchun xizmat qiluvchi davlat barpo etish, adolat va qonun ustuvorligini ta‘minlash, iqtisodiyotning jadal o‘shishiga erishish, adolatli ijtimoiy siyosat yuritish va inson kapitalini rivojlantirish, ma‘naviy taraqqiyotni ta‘minlash, umuminsoniy muammolarni hal qilish, faol tashqi siyosat olib borish. Ushbu strategiyaning avvalgisidan farqli tomoni shuki, bu safar ijro jarayonini nazorat qilish uchun maxsus milliy komissiya tuzildi. Komissiya tarkibiga davlat rahbarlari bilan birga jamoat faollari ham kiritilgan.

2.3. “O‘zbekiston-2030” strategiyasi va 2026-yil islohotlar dasturi

2026-yil “Mahallani rivojlantirish va jamiyatni yuksaltirish yili” deb e‘lon qilindi. 2026-yilga mo‘ljallangan Davlat dasturi 337 ta aniq chora-tadbirlarni o‘z ichiga oladi. Dasturning asosiy g‘oyasi — islohotlarni mahalla darajasiga tushirish, oddiy fuqaroning kundalik hayotida sezilarli o‘zgarishlar yaratish. 2026-yilgi dasturning muhim jihati shundaki, endi “hujjat ishlab chiqish” emas, “natijaga erishish” tamoyili asosiy mezon qilib olinmoqda. Har bir tashabbus bo‘yicha aniq samaradorlik ko‘rsatkichlari va shaxsan javobgar mas‘ul rahbar belgilangan.

III. “Yangi O‘zbekiston”ning Asosiy Yo‘nalishlari

3.1. Davlat va huquq sohasidagi islohotlar

“Yangi O‘zbekiston”ning eng muhim yo‘nalishlaridan biri bu davlat va huquq tizimini isloh qilishdir. 2023-yilda qabul qilingan yangilangan Konstitutsiya bu boradagi eng muhim hujjatdir. Yangi Konstitutsiyada inson huquqlarini himoya qilish, sud hokimiyatining mustaqilligi va davlat boshqaruvining samaradorligi tamoyillari kuchaytirilgan. Sud tizimidagi islohotlar ham qizg‘in davom etmoqda. Sudyalarning

mustaqilligini ta'minlash, sud jarayonlarining ochiqligi, jinoyat ishlari bo'yicha sudyalarning ixtisoslashuvi — bularning barchasi sud tizimining sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarilganini ko'rsatadi. Korrupsiyaga qarshi kurash tizimli ravishda olib borilmoqda. Faqat jazolash emas, balki oldini olish mexanizmlari, ochiqlik va hisobdorlik tamoyillari asosiy e'tibor markazida. Elektron hukumat tizimi bu borada muhim rol o'ynamoqda — davlat xizmatlarining raqamlashtirilishi korrupsiya uchun imkoniyatlarni keskin qisqartirdi.

3.2. Ijtimoiy davlat qurish

“Yangi O‘zbekiston” o‘zini ijtimoiy davlat deb e‘lon qilgan. Bu shunchaki deklaratsiya emas. Ijtimoiy sohaga ajratilayotgan mablag‘lar yildan-yilga oshib bormoqda. Maktabgacha ta‘lim qamrovi ikki barobardan ko‘proqqa oshdi, qashshoqlik darajasi sezilarli kamaydi. Ijtimoiy himoya tizimi takomillashtirilmoqda, aholining eng zaif qatlamlariga yo‘naltirilgan yordam kuchaytirilmoqda. 2026-yilgi dasturda mahalla mablag‘lari sarfi bo‘yicha ochiq hisobdorlikni kuchaytirish, mahallalarda ichki yo‘llar va veloyo‘laklarni tashkil etish, biznes-inkubatorlar yaratish kabi aniq chora-tadbirlar belgilangan. Bu qarorlarning barchasi ijtimoiy davlat tamoyilining amaliy ifodasidir.

3.3. “Yashil” taraqqiyot yo‘li

“Yashil” taraqqiyot bugungi kunda nafaqat O‘zbekiston, balki butun Markaziy Osiyo davlatlari uchun asosiy taraqqiyot mezonlaridan biriga aylanib bormoqda. Prezident Shavkat Mirziyoyevning “Yangi O‘zbekistonning ‘yashil’ taraqqiyot yo‘li” kitobi (2025-yil nashr) bu boradagi davlat siyosatining nazariy asosini bayon qiladi. 2026-yilga mo‘ljallangan dasturda qayta tiklanuvchi energiya manbalarining ulushini 30 foizga yetkazish, energiya samaradorligi bo‘yicha aniq samaradorlik ko‘rsatkichlarini joriy etish kabi vazifalar qo‘yilgan. Suvdan oqilona foydalanish va atrof muhitni muhofaza qilish ham ushbu yo‘nalishning muhim tarkibiy qismidir.

3.4. Fuqarolik jamiyati institutlarining rivojlanishi

Fuqarolik jamiyatisiz “Yangi O‘zbekiston”ni tasavvur qilish qiyin. So‘nggi yillarda nodavlat notijorat tashkilotlarining faoliyati sezilarli darajada faollashdi. Davlat ularga subsidiyalar ajratish tizimini yo‘lga qo‘ydi. Ommaviy axborot vositalari erkinligi

kengaydi, internet jurnalistikasi rivojlanmoqda, jamoatchilik nazorati mexanizmlari takomillashtirilmoqda. Fuqarolarning davlat qarorlarini qabul qilish jarayonida ishtiroki kengaytirilmoqda. Ochiq byudjet va ochiq ma'lumotlar tamoyillari bosqichma-bosqich joriy etilmoqda. Bu jarayonlar fuqarolar va davlat o'rtasidagi ishonchni mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Xulosa qilib aytganda “Yangi O‘zbekiston” tushunchasi bugungi kunda mamlakat taraqqiyotining falsafiy, huquqiy, iqtisodiy va madaniy aspektlarini qamrab oluvchi murakkab va ko‘p qirrali hodisaga aylangan. Bu tushuncha orqasida mavhum g‘oya emas, balki aniq strategik rejalar va ularni amalga oshirish mexanizmlari turibdi. 2017-yildan boshlangan islohotlar “Harakatlar strategiyasi”, “Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi” va “O‘zbekiston-2030” strategiyasida o‘z ifodasini topgan bosqichma-bosqich rejalashtirish tizimi orqali amalga oshirilmoqda. 2026-yil “Mahallani rivojlantirish va jamiyatni yuksaltirish yili” deb e’lon qilinishi islohotlarning asosiy manzili oddiy inson, uning yashash sharoiti va farovonligi ekanligini yana bir bor tasdiqlaydi.

“Yangi O‘zbekiston”ning asosiy tamoyillari — inson qadr-qimmati ustuvorligi, adolat, ochiqlik, iqtisodiy erkinlik va “yashil” taraqqiyot — bugungi kunda jamiyat hayotining barcha jabhalarida o‘z ifodasini topmoqda. Sud tizimining mustaqilligi, korrupsiyaga qarshi tizimli kurash, davlat xizmatlarining raqamlashtirilishi, fuqarolik jamiyati institutlarining rivojlanishi, ijtimoiy himoyaning kuchayishi va ekologik barqarorlikka alohida e’tibor qaratilishi ushbu tamoyillarning amaliy jihatlaridir. Albatta, bosib o‘tilgan yo‘l qanchalik muhim bo‘lmasin, oldinda hal qilinishi kerak bo‘lgan ko‘plab muammolar mavjud. Iqtisodiyotda raqobatbardoshlikni oshirish, ta’lim sifatini yaxshilash, suv va energiya resurslaridan samarali foydalanish, ekologik muammolarni bartaraf etish kabi vazifalar dolzarbligicha qolmoqda. Biroq tan olish kerakki, so‘nggi yillarda boshlangan islohotlar tizimli xususiyat kasb etgan va bu jarayonning teskari tomonga burilishi ehtimoli yo‘q. “Yangi O‘zbekiston” — bu nafaqat bugungi kun, balki kelajakka qaratilgan uzoq muddatli strategiyadir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekistonning “yashil” taraqqiyot yo‘li. — Toshkent: O‘zbekiston, 2025. — 320 b.
2. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi (yangi tahriri). — Toshkent: Adolat, 2023. — 112 b.
3. Karimov I.A. O‘zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida. — Toshkent: O‘zbekiston, 2011. — 408 b.
4. Jo‘rayev N.H. Yangi O‘zbekiston davlat boshqaruvi tizimi: islohotlar va istiqbollar. — Toshkent: Akademnashr, 2024. — 256 b.
5. Rahimov T.U. O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyalari: nazariya va amaliyot. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2023. — 198 b.
6. Qodirov B.S. Fuqarolik jamiyati va “Yangi O‘zbekiston” konsepsiyasi. — Toshkent: Ma’naviyat, 2024. — 176 b.